

מערכת משפט אלטרנטיבית

היתכן ש'מן' מן השמים שימש בתור ראייה פורנזית בבית דינו של משה רבינו, ואריות ודובים לקחו חלק בדיונים משפטיים אצל שלמה המלך? הרי תורה לא בשמים היא!

חוברת למרצה

תובנות לחיים

טעימה מתורתו של הרבי

פרשת משפטים

THE
SHLUCHIM
OFFICE

לתרומות והקדשות, צרו קשר: info@jewishinsights.org

©

Published and Copyright 2023 by

Shluchim Office International

816 Eastern Parkway, Brooklyn, NY 11213

718.221.0500

5783 - 2023

נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד הולצברג
שלוחי הרבי במומבאי, הודו

תוכן השיעור:

5. א. דינים וסנהדרין.....

הפסוק הראשון בפרשה מלמד אותנו כמה הלכות חשובות על דינים בישראל (מקור 1).

7. ב. משפט ללא עדים?.....

המדרש מספר שה' נתן מתנה לשלמה המלך שיוכל לשפוט בצדק גם ללא עדים והתראה. כפי שרואים בסיפור המפורסם של שתי הנשים והתינוק המת (מקור 2).

שאלה: בתלמוד מופיע להיפך, ש'בת קול' אמרה לשלמה שזה בלתי אפשרי – משום שיש לדון דווקא על פי עדים (מקור 3).

שאלה שנייה: הרי ההלכה דורשת לשפוט אדם רק על פי עדים. ו'תורה לא בשמים היא'?

10. ג. ראיה מן השמים.....

התלמוד מספר שה'מן' שקיבלו בני ישראל במדבר, עזר למשה רבינו לפסוק בויכוחים למי שייך עבד מסוים. משום שכל בית בישראל קיבל 'מן' לפי מספר בני הבית. (מקור 4).

נשאלת השאלה, איך אפשר להוציא עבד מרשותו של אדם על סמך דבר שמימי?

10. ג. אריות ודובים בדיונים משפטיים.....

כסאו של שלמה המלך נבנה בחכמה ובתבונה נפלאה. הוא היה עשוי מזהב ויהלומים, ועל מדרגותיו עמדו אריות, נשרים, שוורים, זאבים ודובים מזהב. בספרים מובא, שכאשר עדים הופיעו בפני המלך שלמה, השוורים געו, האריות שאגו הדובים נהמו, מה שהביא את העדים ובעלי הדין לומר רק את האמת (מקור 5).

על פי זה מובן, שאולי בדיונים אצל שלמה לא היו עדים אך היתה הודאת בעל דין. הם נחרדו מהמחזה המופלא והודו על האמת, ועל סמך זה שלמה פסק. הרבי מביא דוגמה לכך מהסיפור הידוע של כד הדבש והזהובים (מקור 6).

כך היה גם ב'מן'. ירידת ה'מן' אצל ראובן לא הייתה ראיה קבילה בבית דין. אך מציאות זו שמדי יום יורד 'מן' בשביל אותו עבד אצל הבעלים האמיתי, הביא את השני להודות על האמת.

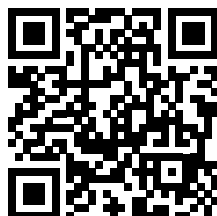
מה הקשר בין חיות, כדי דבש ומן מן השמים לבין מערכת עשיית צדק? שיעור נפלא על מערכת המשפט היהודית, ועל השיטות והדרכים בהן ניתן לפסוק דין שלא באופן הרגיל.

השיעור לפרשת משפטים

משיחת ליל י"א ניסן, ה'תשל"ג.
הנחה בלתי מוגה
תורת מנחם כרך ע"ב עמוד 41 ואילך

ההנחה באדיבות ועד הנחות בלה"ק, ותודתנו נתונה להם.

[לצפייה בשיחה:](#)

[לשמיעת השיחה:](#)

א. דיינים וסנהדרין

לאחר המעמד העוצמתי של מתן תורה שמופיע בפרשת יתרו, פרשת משפטים כוללת דווקא ציוויים ורשימת דינים העוסקים בהתנהלות שבין אדם לחברו. הפרשה מתחילה בפסוק קצר בן חמש מילים, ובתורה שבעל-פה למדים ממנו הלכות רבות הקשורות לדיינים וסנהדרין.

מקור 1 חומש שמות, פרק כ"א פסוק א'

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁיִם לִפְנֵיהֶם.

לתלמיד
עמ' 3

רש"י

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים. וְלָמָּה נִסְמְכָה פְּרִשְׁת דִּינֵינוּ לְפָרְשַׁת מִזְבֵּחַ? לֹאמַר לָךְ, שְׁתִּישִׁים סְנֵה־דִרְיִן אֲצֶל הַמִּקְדָּשׁ (מכילתא):

הפרשה הקודמת הסתיימה בציווי בנוגע למזבח, והפרשה הזו פותחת בדינים ומשפטים רבים שמצריכים דיינים. מדוע? לרמז שיש לקבוע את מקומם של ה'סנהדרין' - בית הדין הגדול של חכמי ישראל - בבית המקדש, מקום המזבח.

לִפְנֵיהֶם. וְלֹא לִפְנֵי גוֹיִם, וְאֶפְלוּ יִדְעֶתָ בְּדִין אֶחָד שֶׁהֵם דָּנִין אוֹתוֹ כְּדִינֵי יִשְׂרָאֵל, אֶל תְּבִיאוֹהוּ בְּעִרְכָּאוֹת שְׁלֵהֶם, שֶׁהֵמְבִיא דִינֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי גוֹיִם, מִחֻלָּל אֶת הַשֵּׁם וּמִיִּקָּר שֵׁם עֲבוּדָה זָרָה לְהַשְׁבִּיחָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לֹא כָצוּרְנוּ צוּרָם וְאֵיבִינוּ פְּלִילִים (דברים לב) - כְּשֶׁאוֹיְבֵינוּ פְּלִילִים זֶהוּ עֵדוֹת לְעֵלוֹי יִרְאָתָם (תנחומא):

המדבר לומד מהפסוק, שכאשר אדם תובע את חברו לדין, עליו לעשות זאת רק בבית דין של ישראל. 'ואלה המשפטים' תביא דווקא 'לפניהם' - בית דין יהודי.

בעל הטורים

פרשן נוסף, רבי יעקב בעל הטורים מציין הלכות נוספות הקשורות לדיינים, ורמוזות בראשי התיבות ('נוטריקון') של הפסוק:

המילה "ואלה" מלמדת על החובה לבדוק היטב ולהגיע לחקר האמת.

וְאֵלֶּה: נוֹטְרִיקוֹן - וְחֵיב אָדָם לְחַקֵּר הַדִּין.

מהמילה 'משפטים' למדים, שכאשר שני אנשים באים לדין אצל הדיין, הדיין אמור לנסות קודם כל לפשר ביניהם, ורק אם הם לא רוצים או שהתהליך לא מצליח, עליו לפסוק את הדין.

הַמִּשְׁפָּטִים. נוֹטְרִיקוֹן - הַדִּין מְצִוָּה שְׂעֵשֶׂה פְּשָׁרָה טָרָם יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט. אֲשֶׁר. נוֹטְרִיקוֹן - אִם שְׁנֵיהֶם רוֹצִין:

מהמילים "תשים לפניהם" למדים, שהשופט צריך להתייחס בצורה שווה לשני בעלי הזין, ולא לתת יחס של העדפה לאחד מהם. עליו לשמור על ניטרליות כאילו אינו מכירם כלל:

תשים. נוטריקון תשמע שניהם יחד מדברים.

לפניהם. נוטריקון - לא פני נדיב יהדר התנכר מהם.

**ויש בפסוק ה' תבות, לומר לך, שקל הדן דין אמת לאמתו כאלו קים ה'
חמשי תורה וכאלו נעשה שתף להקב"ה במעשה בראשית.**

בשיחה שלפנינו מדבר הרבי על אחד השופטים הידועים ביותר בהיסטוריה של עם ישראל – שלמה המלך החכם מכל האדם – ועל צורת השפיטה המיוחדת שלו.

ב. משפט ללא עדים?

<< הרבי

משפט שלמה

בפסוק הראשון בפרק ע"ב בתהלים נאמר: "לְשִׁלְמָה אֱלֹקִים מְשַׁפְּטִיךָ לְמֶלֶךְ תָּנוּ וְצִדְקָתְךָ לְבֹ-מֶלֶךְ".

לתלמיד
עמ' 4

שבזה מצינו במפרשי התנ"ך ומדרשי חז"ל שני פירושים¹: פירוש אחד, שזה מתייחס לשלמה המלך בעת מלכותו, ופירוש שני, שזה מתייחס למלך המשיח.

ומובא על זה במדרש²: "מְשַׁפֵּט אֵינוֹ אוֹמֵר, אֶלָּא מְשַׁפְּטִיךָ, אָמַר דָּוִד לְפָנָי הַקֵּב"ה, רְבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תָּנוּ מְשַׁפְּטִיךָ לְמֶלֶךְ, כְּשֵׁם שֶׁאַתָּה דָּן בְּלֹא עֵדִים וּבְלֹא הִתְרָאָה, כֵּן יִהְיֶה שְׁלֹמֹה דָּן בְּלֹא עֵדִים וּבְלֹא הִתְרָאָה. אָמַר לוֹ הַקֵּב"ה, חֲיִיךָ, כֵּן אֲנִי עוֹשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר³ וַיָּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כֶּסֶף ה', וְכִי אֶפְשֶׁר לוֹ לְאָדָם לָשֵׁב עַל כֶּסֶף ה'... אֶלָּא שֶׁהִיָּה דָּן כִּיּוֹצֵרוֹ, בְּלֹא עֵדִים וּבְלֹא הִתְרָאָה. וְזֶהוּ דִּינֵן שֶׁל זִוְנוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר⁴ אִז תְּבֹאנָה שְׂתִים נְשִׁים זִוְנוֹת וְכוּ".

המדרש מספר שדוד המלך ביקש מהקב"ה ששלמה בנו יוכל לשפוט כמו שהקב"ה שופט, בלי עדים והתראה, ומביא לכך דוגמה ממשפט שלמה המפורסם:

מקור 2 ספר מלכים א', פרק ג' פסוקים ט"ז-כ"ח

אִז תְּבֹאנָה שְׂתִים נְשִׁים זִוְנוֹת אֶל הַמֶּלֶךְ וְתַעֲמִדְנָה לְפָנָיו.

ותאמר האשה האחת: בי אדני, אני והאשה הזאת ישבת בבית אחד, ונאלד עמה בבית. ויהי ביום השלישי ללדתי, ונתלד גם האשה הזאת, ונאנחנו יחדו אין זר אתנו בבית זולתי שתים אנחנו בבית. וימת בן האשה הזאת לילה, אשר שכבה עליו. ותקם בתוך הלילה ותקח את בני מאצלי ואמתך ישנה, ותשכיבהו בחיקה, ואת בנה המת השכיבה בחיקי. ואקם בבקר להיניק את בני והנה מת, ואתבונן אליו בבקר והנה לא היה בני אשר ילדתי.

לתלמיד
עמ' 4

ותאמר האשה האחרת: לא כי בני החי ובגך המת, וזאת אמרת: לא כי בגך המת ובני החי. ותדברנה לפני המלך.

ויאמר המלך: זאת אמרת זה בני החי ובגך המת, וזאת אמרת לא כי בגך המת ובני החי.

(3) דברי הימים א' כט, כג.
(4) מלכים א' ג, טז.

(1) פי' התרגום והראב"ע עה"פ.
(2) מדרש תהלים ושוח"ט ויל"ש (רמז תתה) עה"פ.

לתלמיד
עמ' 4

ויאמר המלך: קחו לי חרב. ויבאו החרב לפני המלך. ויאמר המלך:
גזרו את הילד החי לשנים, ותנו את החצי לאחת ואת החצי לאחת.

לתלמיד
עמ' 5

ותאמר האשה אשר בנה החי אל המלך, כי נכמרו רחמיה על בנה,
ותאמר: בי אדני! תנו לה את הילוד החי והמת אל תמיתהו! וזאת
אמרת: גם לי גם לך לא יהיה. גזרו!

ויעז המלך ויאמר: תנו לה את הילוד החי, והמת לא תמיתהו. היא
אמו.

וישמעו כל ישראל את המשפט אשר שפט המלך, ויראו מפני
המלך, כי ראו כי חכמת אלקים בקרב לעשות משפט.

<< הרבי

לתלמיד
עמ' 5

כאן מתעוררת מיד קושיה בנגלה:

מקור 3 תלמוד בבלי, מסכת ראש השנה דף כ"א עמוד ב' [מתורגם ומבואר ע"י הרב עדין אבן-ישראל]

לתלמיד
עמ' 5

בְּקֹשׁ קֹהֶלֶת [=שְׁלֹמֹה] לְדוֹן דִּינִין שְׁבַלְב וְלִקְבַע עַל פִּי הַמְּסַתְּבָר לוֹ,
שְׁלֵא בְּעֵדִים וְשְׁלֵא בְּהִתְרָאָה וְלִסְמֹךְ עַל הַבְּנֵתוֹ שֶׁהוּא יְכוּל לְגַלוֹת
אֶת הָאֱמֶת. יִצְתָה בַת קוֹל וְאָמְרָה לוֹ: "וְכָתוּב יֵשֶׁר דְּבָרֵי אֱמֶת"
(קֹהֶלֶת יב, י) וּמָה הוּא - "עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוֹמֵת
הַמֵּת לֹא יוֹמֵת עַל פִּי עֵד אֶחָד" (דְּבָרִים יז, ו). שְׁאִין דְּנִיִּים לְמוֹת אוֹ
לְמִלְקוֹת אֲלֵא עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים וְלֹא פְּחוֹת.

<< הרבי

לתלמיד
עמ' 5

תורה לא בשמים

לכל לראש - גמרא מפורשת במסכת ראש השנה⁵, שחייבים לדון בעדות ובהתראה
דוקא!

שאלה ראשונה: בתלמוד מופיע להיפך, ש'בת קול' אמרה לשלמה שזה בלתי אפשרי, משום שיש
לדון דווקא על פי עדים.

ועוד זאת, שהקושיה היא לא רק מדברי הגמרא במסכת ראש השנה, שעל זה יכולים
לומר שרגילים בכך שיש מדרשות חלוקות, אלא הקושיה היא שזהו ענין שהוא היפך
ההלכה:

(5) כא, סע"ב (הובא גם במכתב י"א ניסן ה'נ"ל הערה ד"ה משפטים). וראה גם "רשימות" חוברת קכא ס"ח.

כדי ליטול ממון מאחד וליתן לחבירו, ישנו פסק דין בתורה "על פי שנים עדים יקום דבר", ועל דרך זה בשאר דיני התורה שיש צורך בעדות.

ועל זה לא יועילו ענינים של תפלות ובקשות כו', וכפי שמאריך הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשניות⁶ שנביא אינו יכול לפעול מאומה בדברי תורה - "אין הנביא רשאי לחדש דבר"⁷, כיון שזהו ענין ששייך לחכמי הדור, שהם יכולים לפסוק על יסוד הקבוע בתורה, אבל לא לחדש דבר, ועל אחת כמה וכמה לא לעשות דבר בניגוד לתורה.

יש אמנם ענינים שנביא יכול לעשות בתור "הוראת שעה", אבל זהו דין בתורה.

אבל לקבוע סדר של "משפטיך למלך" לכל משך ימי מלכותו, שבשעה שבאים לסנהדרין, יפסקו דין תורה בעדות ובהתראה, ואילו כשיבואו לשלמה, יפסוק בלא עדות ובלא התראה, בגלל ש"וישב שלמה על כסא הוי", "דן כיוצרו" - הרי זה לכאורה (לא רק היפך הסוגיה בראש השנה, אלא) היפך הלכה פסוקה ומפורשת שאין עליה חולק, שהתורה "לא בשמים היא"⁸, אלא צריך להיות פסק דין למטה דווקא!

השאלה העיקרית היא: זה הרי היפך עיקרה של ההלכה. אחד מיסודות הפסיקה ההלכתית היא שבלתי אפשרי לפסוק על פי שיקול דעת והגיון בלבד, אלא מוכרחים להזדקק לעדים שיוכיחו את אמיתות הדבר. וכמו כן, פסקי הלכה שייכים לחכמי הדור שפוסקים לפי ראיות ועדים, ולא לנביאים שפוסקים על פי רוח הקודש. תורה לא בשמים היא. ואם כן, כיצד שלמה המלך היה יכול לדון ברוח הקודש בלי עדים?

ג. ראייה מן השמים

<< הרבי

ה'מן' הכריע פסקי דין

ויובן בהקדם עוד ענין דומה. בנוגע ל"מן" מובא בגמרא כדלהלן:

לתלמיד
עמ' 7

מקור 4 תלמוד בבלי, מסכת יומא דף ע"ה, עמוד א'

תנאי, רבי יוסי אומר: כשם שהנביא היה מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין, כן המן מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין. כיצד? שנים שבאו לפני משה לדין, זה אומר: עבדי גנבת, וזה אומר: אתה מכרתו לי. אומר להם משה: לבוקר משפט. למחר, אם נמצא עומרו בבית רבו ראשון - בידוע שזה גנבו. אם נמצא עומרו בבית רבו שני - בידוע שזה מכרו לו.

לתלמיד
עמ' 7

בנוגע ל"מן" שירד מן השמים, נאמר בתורה שכל אחד קיבל בדיוק את אותה כמות: 'עומר לגולגולת, וליד כל אוהל ירדו' עומרים של מן, בהתאם לכמות הנפשות שהתגוררו בו. כפי שאנו רואים מהגמרא, אם משפחה מסוימת בת עשרה אנשים גנבה עבד מהשכנים, הם היו ממשיכים לקבל מן מן השמים רק עבור עשרת האנשים שבבית - עשרה עומרים, ולעומת זאת מנת ה'מן' המיועדת לעבד, המשיכה לרדת ליד האוהל של בעליו האמיתי, וזו היתה העדות הטובה ביותר למי שייך העבד.

<< הרבי

וגם כאן נשאלת אותה קושיה: איך אפשר להוציא ממון, אפילו אם הוא מוטל בספק - על יסוד זה שה"מן" נמצא במקום זה או במקום אחר!?

לתלמיד
עמ' 7

יש דינים בחושן משפט, שמבוססים על תורה שבכתב ותורה שבעל-פה, כפי שלמד משה רבינו עם דורו; ואילו העובדה שבמשך השנים שירד המן הוציאו עבד מרשותו של ראובן לרשותו של שמעון על ידי זה שראו אופן ירידת המן - הרי זה היפך הדין בחושן משפט!

באם אנו מוציאים עבד מרשותו של אדם אחד לרשותו של אדם שני, על סמך ירידת המן אצלו או אצל מישהו אחר, המשמעות היא, לכאורה, שמשה רבינו פסק הלכה על פי סימנים משמים, ולא על פי עדים! והרי למדנו שתורה לא בשמים היא!

ד. אריות ודובים בדיונים משפטיים

<< הרבי

לתלמיד
עמ' 8 כיסא מלכותו של שלמה המלך

אך ההסברה בזה מובנת על פי מה שכתוב בתרגום שני למגילת אסתר¹⁰ בנוגע ל"וישב שלמה על כסא ה'":

כסאו של שלמה המלך נבנה בחכמה ובתבונה נפלאה. הוא היה עשוי כדמות 'מרכבתו' של הקב"ה – כיסא הכבוד. בכיסא הכבוד היו דמויות של ארבע חיות: אדם, אריה, שור ונשר. וכך היה בכיסאו של שלמה.

הכיסא היה עשוי משנהבי פילים ומצופה בזהב מזוקק והיו משובצות בו אבנים יקרות. היו לו שש מדרגות מזהב מרוצפות באבנים טובות ומרגליות, שעליהן עמדו שנים עשר אריות זהב, ולעומתם שנים עשר נשרי זהב, וכן שוורים, זאבים דובים ועוד. בשעה שעלה המלך על הכיסא, האריות היו מפזרים בשמים בעלי ריחות טובים.

כשהגיע המלך לשער האולם, היו כל ישראל עומדים והמלך פסע לעבר הכיסא, כשלאחריו צועדים שבעים הזקנים, הכהן הגדול, נתן הנביא וגד החוזה עמו.

כאשר הניח המלך את רגלו על המדרגה הראשונה, אריה הזהב היה מניח אותו על המדרגה השניה, ומהשניה לשלישית, עד הששית שאז ירדו הנשרים, לקחו את המלך שלמה והעלוהו והושיבוהו על ראש הכיסא.

לאחר שישב המלך שלמה על הכיסא, שב הנשר הגדול ולקח כתר מלכות ונתנו בראשו. באותה שעה, יונת זהב היתה יורדת מן העמוד, פותחת את הארון, לוקחת ספר תורה ומניחה אותו ביד המלך שלמה, לקיים את מה שנאמר (דברים יז, ט): "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו... למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל", וכל העומדים שם היו אומרים: "תקום מלכות דוד לעולם".

תקור 5 תרגום שני למגילת אסתר, פרק ב' [תרגום המערכת, ללא אחריות] לתלמיד
עמ' 8

כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל לְשֵׁאוֹל בְּשִׁלוֹמוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה, וְכָל הַזְּקֵנִים יָשְׁבוּ מִיָּמִין וּמִשְׁמָאל לְכִסֵּא, וְדָנוּ דִין לְעַם. כַּאֲשֶׁר הוֹפִיעוּ עֲדִים לְהַעֲדֵד לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה, הַגְּלָגְלִים נָעוּ, הַשְּׁוֹרִים גָּעוּ, הָאֲרִיֹּת שָׁאָגוּ, הַדְּבִים נָהֲמוּ, הַכְּבָשִׁים פָּעוּ, הַפְּנִתְרִים צָעְקוּ, הַיְנָשׁוּפִים בָּכוּ, הַחֲתוּלִים וְהַטְּוֹסִים יָלְלוּ, הַתְּרַנְגוּלִים קָרְאוּ, הַנְּצִים וְהַצְּפוּרִים צָפְצְפוּ כְּדֵי לְהַבְהִיל אֶת לְבָם שֶׁל הָעֲדִים שֶׁלֹּא יַעֲדוּ עֲדוֹת שֶׁקֶר. וְהָיוּ הָעֲדִים אוֹמְרִים בְּלִבָּם: "עֲלִינוּ לְהַעֲדֵד הָאֲמֶת, וְאִם לֹא הָעוֹלָם יִחַרַב בְּגִלְגָּלוֹ.".

הדגמה של כיסא שלמה

<< הרבי

לתלמיד
עמ' 9

מתואר שם בארוכה איך כסא שלמה היה בנוי - שהיו בו אריות וזאבים ודובים וכו', וכאשר מישהו הגיע לשאול שאלה או לדין תורה, היו האריות והזאבים והדובים צועקים וצווחים כו', באופן שהיה נופל אימתה ופחד על בעלי הדין, והיו מודים על האמת.

ומובן שבמצב כזה אין צורך בעדים והתראה, כי, בשבתו על כסא ה', והאריות צווחו כו', היו בעלי הדין מודים על האמת, והרי "הודאת בעל דין כמאה עדים דמי"¹¹; ואז היה יכול לפסוק שילד זה שייך לאשה פלונית, או שממון זה שייך לאיש פלוני, כסיפור הידוע במדרש¹² אודות המטבעות שהיו בכד עם הדבש וכו'.

לאחר שאנו קוראים על כיסאו המיוחד של שלמה, ועל מה שהתרחש בדיונים אצלו, הכול מובן. אמת שלא היו עדים והתראה, אך היתה הודאה של בעל הדין שעליה נאמר שהיא כמו "מאה עדים". כאשר אנשים באו לדין ונחרדו מהמחזה המופלא, הם מיד הודו על האמת. על סמך הודאה זו, החליט שלמה למי שייך הילד ולמי שייך הכסף וכן הלאה.

הרבי מביא דוגמה לכך מסיפור ידוע במדרש שהתרחש דווקא עם דוד המלך, אביו של שלמה, אך הוא מבהיר את אותה נקודה. שמעשים שאינם מהווים ראיה בבית הדין, יכולים לגרום לבעל הדין להודות באמת, ועל פי זה נקבע הדין.

(11) גיטין מ, ב. וש"נ.

(12) ראה אוצר מדרשים (אייזנשטיין) ח"ב ע' 533.

כדי הדבש, והזהב הטמון

לתלמיד
עמ' 9

מקור 6 אוצר מדרשים, מדרשים על שלמה המלך, כדי הדבש והזהב

מעשה באדם אחד שהיה בימי שאול מלך ישראל, שהיתה לו אשה יפה ונאה מאד. והיתה עשירה גדולה. והאדם ההוא היה זקן ביותר והגיע זמנו ליפטר לבית עולמו.

ובעבור שהאשה היתה נאה, נתן עיניו עליה השר של המדינה והיה רוצה ליקח אותה ביד רמה. והיא לא רצתה בשום סיבה, ונכנס פחד בלבה עד אין תכלית.

ולקחה כל הממון שלה ונתנה בכדים, ובפי הכדים שמה דבש, והפקידתם ביד אדם אחד, מכירו ואוהבו של בעלה בפני עדים, וברחה מן המדינה.

לאחר זמן מה, מת אותו השר וחזרה האשה לביתה. והאיש שהיה הפקדון בידו, עשה סעודת אירוסין לבנו ונצטרך לדבש. הלך ומצא אותם הכדים עם דבש ולקח מן הדבש אותו מעט שמצא בפי הכדים. סוף דבר מצא כל הכדים מלאים זהב - מיד לקח הממון ומילא הכדים דבש.

כשחזרה האשה לביתה, הלכה אצל האיש ואמרה לו: "תן לי הפקדון שהנחתי בידך!" אמר לה: "לכי והביאי לי העדים שנתת לי הדבש בפניהם וטלי דבר שלך". והלכה והביאה העדים, והוא הוציא את כל הכלים והחזירם לה בפני העדים הנזכרים. כשהלכה לביתה, מצאה כל הכלים מלאים דבש. התחילה לצעוק ולבכות.

הלכה אצל שופט המדינה וקבלה עליו. אמר לה השופט: "יש לך עדים?" (שהיה זה בתוך הכדים)? אמרה לו: "לאו". אמר לה: "בתי, מה אעשה לך? לכי לשאול המלך וידון לך". הלכה אצל שאול והוא שלחה לסנהדרין. אמרו לה: "יש לך עדים, שהפקדת לזה האיש הממון?" אמרה להם: "אין לי עדים, כי עשיתי הדבר בערמה מפני פחד השר". אמרו לה: "בתי, אין לנו רשות לדון אלא על פי עדים, כי אין אנו יכולין לדון דינין שבלב". יצתה מפניהם בפחי בפש.

לתלמיד
עמ' 10

התחילה לחזור לביתה, פגעה בדוד מלך ישראל והיה נער קטן רועה צאן והוא שחק עם הנערים. מיד צעקה ואמרה: "בני, קבלתי ולא דנו לי מן האיש שרימני; שמעו דברי ודונו לי בחסדכם!" אמר לה דוד: "לכי למלך, שיתן לי רשות ואני אוציא את דינך לאור". חזרה למלך ואמרה: "אדוני מצאתי נער אחד שיודע לפי דבריו להוציא את דיני לאור". אמר לה המלך: "לכי והביאי אותו לפני". קראה אותו למלך. אמר לו שאול: "אמת הדבר, שתוכל להוציא זה הדין לאור?" אמר: אם יש לי רשות ממך, בטחוני בקוני". אמר לה: "לכי עמו".

אמר לה דוד: "הוציאי הכלים שהפקדת לאיש ההוא". הוציאה הכלים. אמר לה: "תכירי שהם אלו הכלים שהפקדת לאיש ההוא?" אמרה לו: "כן,

אדוני". שאל לאיש גם כן והודה שהם הכלים. אמר לה דוד: "לכי והביאי לי כלים אחרים ריקים". הלכה והביאה והריקה הדבש לאותם הכלים. ותפש דוד אותם הכלים ושברם לעיני הקהל; ופשפש ומצא בשברי הכלים במקום אחד שניים זהובים שהיו דבוקים בצלעות הכדים. מיד ענה דוד ואמר לבעל הפקדון: "לך והחזר הפקדון אצל האשה!" מיד כששמע שאול וכל ישראל על כך, תמהו על הדבר מאד וידעו שרוח הקודש בו.

גם כאן, הזהובים שנמצאו בדפנות הכלים אינם ראייה קבילה. אלא שמציאת המטבעות בצורה הזו והדרמה הגדולה שהתעוררה בקהל הביאו את בעל הדין להודות באמת.

<< הרבי

לתלמיד
עמ' 10

ועל דרך זה בנוגע ל"מן": בשעה שמידי יום ביומו ירד עומר מן מיותר על פתחו של ראובן, ולא של שמעון, אזי ירדו לחייו של שמעון, שהנה מראים מן השמים בכל יום שהעבד אינו שייך אליו, כי אם לראובן, עד שהוכרח להודות - מפני אלו שמלעיגים ומצירים ומציקים, וברצונו הטוב החזיר את העבד לראובן. אבל הסיבה לכך היא - לא בגלל שהביאו עדות כנגדו, אלא בגלל שה"מן" ירד על פתחו של ראובן.

אותו דבר היה גם ב'מן'. ירדת המן אצל ראובן לא הייתה ראייה קבילה בבית דין, אך מציאות זו שמדי יום יורד מן אצל שמעון, יצרה דינמיקה מאוד ברורה אצל השכנים והמכרים וכו'. וזה הביא את בעל הדין להודות באמת.

משיחת ליל י"א ניסן, ה'תשל"ג.
הנחה בלתי מוגה
תורת מנחם כרך ע"ב עמוד 41 ואילך

כיצד כל זה קשור אלינו? הרי אין לנו את כסאו של שלמה וגם המן אינו יורד אלינו מן השמים.

הבה נחשוב מה בעצם עומד מאחורי נס המן וקולותיהם של החיות. משה רבינו ושלמה המלך הרימו את המתדיינים לרמה רוחנית יותר, שכתוצאה ממנה הם התביישו לשקר והודו על האמת.

ה'מן' וכסא שלמה עשו זאת באמצעים מאד ויזואליים, אך אנו מוצאים רעיון זה בהנהגה נוספת של משה רבינו.

מערכת המשפט של יתרו

לאחר יציאת מצרים, לצד היותו זה שמוסר לעם את דברי ה', הפך משה לשופט היחידי בעם. בכל פעם שנוצר צורך להכרעה משפטית, היו שני הצדדים באים לפני משה בכבודו ובעצמו, והוא היה פוסק עם מי הצדק.

כאשר יתרו, חותן משה, בא לביקור במדבר, הוא מעיר לחתנו שהדרך בה הוא עושה זאת לא תוכל

להימשך זמן רב¹³: "לא טוב הדבר אשר אתה עושה! נבול תבול גם אתה גם העם הזה אשר עמך, כי כבד ממך הדבר – לא תוכל עשוהו לבדך".

יתרו הציע למשה רבינו להאציל מכוחו, ולוותר על חלק מסמכויותיו. משה ימשיך להיות זה שמדבר עם בורא העולם ומלמד את התורה, אך המשפט ייעשה באמצעות מערכת היררכית של שרי עשרות, שרי חמישים, שרי מאות ושרי אלפים.

על כל עשרה אנשים ימונה שופט אחד שיטפל בכל עניניהם המשפטיים. על כל חמישה שופטים כאלו, ימונה שופט עליון יותר, שייקרא שר חמישים. על כל שני שרי חמישים ימונה שופט נוסף – שר מאה, ועל כל עשרה שרי מאות, ימונה שופט עליון – שר אלף.

כאשר אנשים ירצו להביא את טענותיהם בפני בית המשפט, הם ייגשו לערכאה הנמוכה ביותר שהיא שר עשרה. במקרה של ערעור, הדבר יובא לערכאה גבוהה יותר, ורק במקרים נדירים יהיה צורך להגיע למשה רבינו בכבודו ובעצמו.

משה קיבל את הצעת חותנו וישם אותה. באותם ימים, מנו בני ישראל שש מאות אלף איש, ולפי חשבון זה מונו 78,600 שופטים בעם ישראל!

מסר לחיים

עצתו של יתרו הייתה הצעה פשוטה והגיונית. משה רבינו לבדו לא יכול לשפוט את העם, ולכן עליו למנות שופטים נוספים. אבל האם משה, מנהיג ורועה ישראל, לא ידע זאת בעצמו?

הרבי מסביר זאת כך¹⁴: משה ידע שכאשר היהודים יעמדו מולו, הם יחוו ברמת קדושה גבוהה ויתנתקו מחיי היומיום. קדושה זו תביא מיידית לפתירת כל סכסוך.

'חסיד עושה סביבה'

כל אחד מאיתנו הוא מנהיג. במשפחה, בקהילה, בעבודה. במקום לרדוף אחרי הילדים והתלמידים ולוודא שהם מבצעים פרט זה או אחר, במקום להיות שופט שדן בכל המריבות, מפשר ומתווך – עלינו להשקיע בליצור אורה קדושה וטובה סביבנו. כך, תלמידנו וילדינו, יתרוממו בדרך ממילא מהמריבות הקטנות ומהאגו, ויחיו מלכתחילה ברמה טובה וגבוהה יותר.